

Satanova pěst – nukleární dědictví SSSR

Siegfried Fischer, Otfried Nassauer: Satansfaust. Das nukleare Erbe der Sowjetunion. Aufbau-Verlag Berlin und Weimar GmbH, 1992, 397 stran, ISBN 3-351-02404-0.

Studie Satanova pěst o rozsahu téměř 400 stran se zabývá jaderným potenciálem bývalého SSSR, který činí kolem 27 000 jaderných hlavic. Jedná se o německý překlad z ruštiny, a to prací převážně ruských (sovětských) autorů.

Publikace se komplexně zabývá problematikou sovětských jaderných zbraní, vznikem SSSR jako jaderné země, později mocnosti a nakonec jaderné velmoci.

Dříve přísně utajované informace pocházejí z poznatků a zkušeností sovětských autorů, kteří měli po desetiletí co do činění s problematikou sovětských jaderných zbraní. Uvedené informace mohly spatřit světlo světa teprve v roce 1991 a zvlášť pak po srpnových událostech tohoto roku. V úvodu publikace autoři připomínají klíčovou zásluhu za zveřejnění problematiky sovětských jaderných zbraní po srpnu 1991 zástupce vedoucího KGB generálmajora Stoljarova, který dal k dispozici základní přehled o jaderných zbraních bývalého SSSR.

Autoři připomínají celou řadu problémů spojených s jadernými zbraněmi v souvislosti s rozpadem SSSR, změny postojů k jaderným zbraním v SSSR v průběhu roku 1991 a 1992, který nebyl ani jednoznačný, ani bezproblémový. Ani dnes jej však nelze považovat za ukončený proces. Proto tato monotematická studie vydaná ve formě knihy nese název Nukleární dědictví Sovětského svazu a nabízí ucelený přehled nejen o jeho bývalém, ale i současném jaderném potenciálu.

Práce vznikla z iniciativy německé strany, vědeckých pracovníků Siegfrieda Fischera (nar. 1948) a Otfrieda Nassauera (nar. 1956) z berlínského Informačního centra pro transatlantickou bezpečnost.

Publikace je členěna do pěti základních kapitol:

1. Vznik sovětských jaderných zbraní.
2. SSSR jako jaderná velmoc.
3. Boj o jaderné dědictví po rozpadu SSSR.
4. Pohled do budoucnosti.
5. Statistický přehled o jaderném potenciálu bývalého SSSR.

V první kapitole – *Vznik sovětských jaderných zbraní* – popisuje Konstantin Sorokin „prapůvod“ vzniku jaderné bomby, americký projekt nazvaný Manhattan, vývoj štěpení uranu v SSSR, který byl podle něho koncentrován do Leningradu, kde pracovali například Joffe, Kuščatov, Fjodorov, Petršak, Chariton, Seldovič, Semjonov a mnozí další. Autor nabízí doposud nejen neznámou verzi jaderného vývoje v SSSR od roku 1922, ale také velmi důležité politické souvislosti a přístupy sovětského politického vedení i tajných služeb k řešení těchto problémů. Práce postihuje tehdejší celkový myšlenkový postup klíčových osobností k danému tématu.

Autor Jurij Karov, který dlouhá leta pracoval na jaderném polygonu v Semipalatinsku, se rozepisuje o zmíněných polygonech, o jejich režimu, o způsobu provádění jaderných zkoušek a o dalších souvislostech. Stať Jurije Kaurova je doplněna náčrtů, statistickými údaji a dalšími schématy o polygonu Semipalatinsk a Novaja Zemlja.

Další autor – Andrej Šarikov – se zabývá stejnou problematikou z ostatních oblastí Kazachstánu.

Jestliže první kapitola je věnována vzniku jaderné mocnosti, druhá kapitola – *SSSR jako jaderná velmoc* – se podrobněji zabývá tehdejšími myšlenkami politických, vojenských a dalších klíčových představitelů bývalého Sovětského svazu. V novém světle je zde objasňována otázka vojenské doktríny, zabránění vzniku války, vojenská strategie apod. Dimitrij Trenin dokumentuje svá tvrzení na originálních výrocích sovětských vojenských

představitelů, odvolává se na citace z doposud utajovaných dokumentů z průběhu vojenských cvičení, štábních nácviků apod. Dochází k závěru, že sovětské vedení počítalo s použitím jaderných zbraní.

Své poznatky a zkušenosti z téměř třiceti let působení na jaderných základnách SSSR podává dnes již šedesátiletý Vasilij Ivanuškin.

Druhá kapitola je doplněna statěmi neruských autorů o problematice ochrany proti jaderným zbraním, celkovým přehledem sovětského potenciálu, problémem jaderných nehod na mořích a oceánech a také problémy spojenými s jadernými odpady. Jurij Kaurov zde vysvětluje i dřívější sovětské pojetí využívání jaderných pokusů pro mírové účely.

Třetí kapitola – *Boj o jaderné dědictví po rozpadu SSSR* – je věnována nejaktuálnějším problémům jaderných prostředků po rozpadu SSSR v roce 1991 a z toho vyplývajícím politickým, vojenským, technickým, ekonomickým a dalším souvislostem, a to nejen při pohledu z vnějšku, ale především navzájem mezi jednotlivými jadernými nástupnickými státy bývalého SSSR. Analyzuje možná nebezpečí, která mohou vzniknout vytvořením určitých bloků uvnitř SNS.

Ryze vojenskými aspekty jaderného dědictví se zabývá Sergej Blagovolin. Těžiště své statí položil do oblasti strategických útočných jaderných zbraní umístěných na zemi, na ponorkách a na letounech.

Problematikou neustálého hromadění jaderných potenciálů se v této kapitole zabývá Christian Neef. Samostatnou součástí třetí kapitoly je také pasáž Konstantina Sorokina k tzv. jadernému kvartetu, tvořenému Ruskem, Ukrajinou, Kazachstánem a Běloruskem, a k problémům, které z této situace vyplývají.

Součástí této kapitoly je i otázka ohrožení rozvojových zemí z území bývalého SSSR, nebezpečí vyplývající nejen z exportu jaderných komponentů, zbraní, ale i z úniku jaderných mozků do tohoto regionu.

Předposlední kapitola – *Pohled do budoucnosti* – je zamyšlením nad jadernými zbraněmi bývalého SSSR nejen ve světle pronikavých změn ve světě, ale zabývá se také úvahami o novém uspořádání světa a budoucnosti jaderných zbraní jako celku.

Poslední kapitola – *Statistický přehled o jaderném potenciálu bývalého SSSR* – je ve své podstatě statistickým sumářem sovětského jaderného potenciálu.

* * *

Předložená monotematická studie o jaderném potenciálu bývalého SSSR poskytuje nejen specializované, ale i širší veřejnosti málo známé poznatky o bývalém sovětském jaderném potenciálu, o jeho vývoji a o myšlení sovětské politické a vojenské elity v průběhu uplynulých 45 let. Práce je mimořádně závažná, má své významné politické konsekvence, i když ty je třeba dále rozpracovávat a domýšlet na naši současnost a budoucnost. Tím, že se práce soustřeďuje pouze na jednu z velmocí, dostávají se autoři do určitého dilematu. Za jistých okolností může čtenář dospět ke zjednodušeným pohledům, které by mohly vést k celkově nesprávným nebo neúplným závěrům.

V každém případě v této práci vysoce převládají pozitivní. Kniha nás jako jedna z prvních zavádí do oblasti, která byla doposud velkým tabu.

Jaroslav Slavotínek